

NORGES HØYESTERETT

Den 8. november 2013 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Matningsdal, Webster og Kallerud i

HR-2013-02346-U, (sak nr. 2013/2011), straffesak, anke over kjennelse:

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens avvisning av begjæring om omgjøring av delvis ankenektelse i økonomisk straffesak.
- (2) I straffesak mot A avsa Oslo tingrett 24. april 2012 dom med slik slutning:
 - "1. A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av ligningsloven § 12-2 nr 1 og 2 jf § 12-1 nr 1a og straffeloven § 275 første og annet ledd jf § 276 til fengsel i 5 – fem – år og 6 – seks - måneder, jf straffeloven § 62.
 2. A, født 00.00.1965, fradømmes i medhold av straffeloven § 29 retten til å arbeide som aksje/derivatmegler, og å inneha ledende stilling i selskap som megler verdipapirer/derivater, for alltid.
 3. Sakskostnader idømmes ikke."
- (3) Bakgrunnen for domfellelsen var skatteunndragelser på flere titalls millioner kroner, samt økonomisk utroskap da han som megler i et aksjemeglingselskap overførte 11 millioner kroner fra en klientkonto til et selskap som han var involvert i, uten klientens viten eller samtykke.
- (4) A anket over dommen i sin helhet. Ankegrunnene var bevisvurderingen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen.
- (5) Borgarting lagmannsrett avsa 4. februar 2013 beslutning med slik slutning:
 - "1. Anken over saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og lovanvendelsen nektes fremmet.

2. **Anken over straffutmålingen henvises til ankeforhandling, likevel slik at det faktisk tingretten har funnet bevist, skal legges til grunn ved ankebehandlingen."**

- (6) A anket over saksbehandlingen. Høyesteretts ankeutvalg forkastet anken ved begrunnet kjennelse 10. mai 2013, jf. Rt. 2013 side 664.
- (7) Ankeforhandling var berammet til 22. mai 2013. A fremsatte imidlertid 21. mai 2013 omgjøringsbegjæring for Borgarting lagmannsrett for de delene av anken som i beslutningen av 4. februar 2013 ikke var tillatt fremmet. Ankeforhandlingen ble likevel gjennomført, idet man la til grunn at begjæringen om omgjøring ville bli behandlet på et senere tidspunkt. Borgarting lagmannsrett avsa deretter 30. mai 2013 dom med slik slutning:
- "I tingrettens dom gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 5 – fem – år, hvorav fullbyrdelsen av 2 – to - år utsettes med en prøvetid på 5 – fem – år, jfr. straffeloven §§ 52-54."**
- (8) Under den påfølgende behandlingen av omgjøringsbegjæringen krevde A at lagmannsretten skulle innhente ytterligere bevis. Borgarting lagmannsrett besluttet 27. juni 2013 at lydopptakene ikke ville bli innhentet. A anket beslutningen til Høyesteretts ankeutvalg som avviste anken ved begrunnet kjennelse 16. august 2013, jf. Rt. 2013 side 1095, idet en slik beslutning etter sin art ikke kan påankes under saksforberedelsen.
- (9) Både A og påtalemyndigheten hadde anket til Høyesterett over lagmannsrettens straffutmåling. A begjærte at ankeutvalget ventet med å ta stilling til anken inntil Borgarting lagmannsrett hadde avgjort omgjøringsbegjæringen. Ved Høyesteretts beslutning 13. september 2013 ble ankene nektet fremmet. I beslutningen ble det, i forbindelse med As begjæring om å stille ankene i bero inntil lagmannsretten hadde behandlet omgjøringsbegjæringen, uttalt:
- "Høyesteretts ankeutvalg finner ikke grunn til å stille ankene i bero. Etter at lagmannsretten har avsagt dom i saken, er den avskåret fra å ta en omgjøringsbegjæring under behandling, idet det om begjæringen ble tatt til følge ville innebære at lagmannsretten i realiteten måtte sette til side sin allerede avsagte dom."**
- (10) Borgarting lagmannsrett avsa deretter 18. september 2013 kjennelse der omgjøringsbegjæringen ble avvist. Avvisningen er begrunnet i den rettsoppfatningen Høyesteretts ankeutvalg hadde bygget på i sitatet foran.
- (11) A har anket avvisningen av omgjøringsbegjæringen. Han har også inngitt særskilt anke over saksbehandlingen i lagmannsrettens dom og også begjært omgjøring av Høyesteretts ankenektelse. Disse spørsmålene behandles separat i andre saker.
- (12) A har i hovedsak anført:
- (13) Lagmannsretten har begått en saksbehandlingsfeil ved at avvisningen skjedde uten at han fikk uttale seg. Det foreligger dermed et brudd på det kontradiktoriske prinsippet.
- (14) Avvisningen er dessuten i strid med Høyesteretts avgjørelse 16. august 2013. Denne avgjørelsen sier hvordan lagmannsretten skal gå fram ved den videre behandlingen av omgjøringsbegjæringen, og forutsetter at omgjøringsbegjæringen blir behandlet.
- (15) I tidligere praksis har skjæringspunktet for når lagmannsretten kan behandle en

omgjøringsbegjæring vært satt til rettskrafttidspunktet, se særlig Rt. 2012 side 1468. Det foreligger således motstrid mellom det skjæringspunktet som ble lagt til grunn ved ankenektelsen 13. september 2013 og Rt. 2012 side 1468.

- (16) Omgjøring ble krevd før ankeforhandlingene i lagmannsretten var påbegynt, og både partene og lagmannsretten var enige om at omgjøringsbegjæringen kunne behandles parallelt. Dersom lagmannsretten etter å ha avsagt dom ble avskåret fra å behandle omgjøringsbegjæringen, skulle lagmannsretten ha vurdert å utsette ankebehandlingen inntil omgjøringsbegjæringen var ferdigbehandlet. Manglende utsettelse ville ha vært en saksbehandlingsfeil som kunne påankes.
- (17) En slik rettslig endring gir manglende prosessuell forutberegnelighet, og kan være i strid med EMK artikkel 7.
- (18) *Påtalemyndigheten* viser til begrunnelsen i Høyesteretts avgjørelse 13. september 2013 og avvisningskjennelsen fra lagmannsretten, og fremholder at saken nå er rettskraftig avgjort.
- (19) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker:
- (20) Lagmannsretten begikk en saksbehandlingsfeil ved ikke å gi A adgang til å uttale seg om det aktuelle avvisningsgrunnlaget før avgjørelsen ble truffet. Ved brudd på det kontradiktoriske prinsippet skal det etter omfattende praksis svært lite til før avgjørelsen oppheves under henvisning til straffeprosessloven § 385 tredje ledd jf. § 343 første ledd. Til tross for dette har ankeutvalget kommet til at det ikke er grunnlag for opphevelse, idet feilen ikke har hatt betydning for hvilken avgjørelse lagmannsretten kunne treffe.
- (21) I Rt. 2009 side 252, som er fulgt opp i senere avgjørelser, har Høyesterett riktignok i avsnitt 21 lagt til grunn at "dommer og realitetskjennelser i straffesaker ikke har partiell rettskraft". Dette forholdet er imidlertid ikke avgjørende for det spørsmålet som denne saken aktualiserer.
- (22) For prosessledende kjennelser følger det av straffeprosessloven § 52 siste ledd at de kan "omgjøres av den rett som har avsagt dem, når ingen ervervet rett er til hinder". En tilsvarende regel følger av § 53 andre ledd for beslutninger. For ankenektelser, som treffes ved beslutning, følger det videre av straffeprosessloven § 321 fjerde ledd andre punktum at de kan omgjøres når "særlige grunner" foreligger.
- (23) Den siste bestemmelsen må imidlertid tolkes i sammenheng med straffeprosesslovens bestemmelser om endring av dommer. Som det ble understreket i ankeutvalgets avgjørelse 13. september 2013, ville konsekvensen av at lagmannsretten tok omgjøringsbegjæringen til følge etter at den hadde avsagt dom i saken "innebære at lagmannsretten i realiteten måtte sette til side sin allerede avsagte dom". Høyesterett har, som kjent, ved en ankebehandling kompetanse til å oppheve lagmannsrettens dom. Straffeprosessloven §§ 44 og 45 gir derimot ikke *lagmannsretten* en tilsvarende kompetanse i forhold til sin egen dom. Av den grunn hadde ikke lagmannsretten kompetanse til, etter at dommen var avsagt, å behandle omgjøringsbegjæringen.
- (24) Høyesteretts ankeutvalg har riktignok i Rt. 2012 side 1468 lagt til grunn at lagmannsretten kan behandle en omgjøringsbegjæring etter at den har avsagt dom i saken. Avgjørelsen er imidlertid begrunnet i det rettskraftbegrepet som førstvoterende uttrykte i Rt. 2009 side 252. Forholdet til straffeprosesslovens bestemmelser om en domstols kompetanse til å omgjøre egne avgjørelser, er derimot ikke drøftet. Under henvisning til dette og på bakgrunn av det

som er uttalt foran, har ankeutvalget kommet til at det standpunktet som følger av Rt. 2012 side 1468 ikke kan videreføres.

- (25) Selv om det ikke er nødvendig for avgjørelsen av denne saken, finner utvalget det naturlig kort å kommentere hvordan lagmannsretten kan forholde seg til begjæringer om omgjøring som fremsettes etter at en delvis ankenektelse allerede har vært undergitt ankebehandling i Høyesterett. Straffeprosessloven § 321 har ikke lovfestet noen adgang til å begjære omgjøring, men gir lagmannsretten kompetanse til å omgjøre sin nektelse "når særlige grunner foreligger". Dette innebærer at en omgjøringsbegjæring ikke nødvendigvis må medføre at ankeforhandlingen utsettes selv om begjæringen, som i dette tilfellet, fremsettes kort tid før ankeforhandlingen, jf. at omgjøring forutsetter at "særlige grunner" foreligger. Når den delvise ankenektelsen allerede har vært undergitt ankebehandling, skal det i praksis svært mye til for at dette vilkåret er oppfylt. Ved denne vurderingen inngår også lagmannsrettens ansvar for sakens fremdrift. Loven inneholder dessuten en ytterligere rettssikkerhetsgaranti gjennom adgangen til å begjære gjenåpning av dommen.
- (26) Anken må etter dette forkastes.
- (27) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G:

Anken forkastes.

Bergljot Webster
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Knut H. Kallerud
(sign.)

Riktig utskrift: